

Programozás alapjai 2

UNIX dióhéjban

Szeberényi Imre
BME IIT
<szebi@iit.bme.hu>

Legfontosabb tulajdonságai

- többfelhasználós (multiuser)
- időosztásos (time sharing)
- hardware független
- nyílt rendszer
 - gyártófüggetlen protokollokon, eljárásokon, és szabványokon alapul.
 - nem kötődik egyetlen gyártóhoz sem

Legfontosabb tulajdonságai/2

- szorosan kötődik az Internet technológiákhoz
- mikroszámítógéptől mainframe-ig és szuperszámítógépig minden hardware platformra implementáltak
- sok segédprogram, melyek lehetővé teszik komplex feladatok megoldását is
- I/O eszközök egységes kezelése
- hierarchikus állományrendszer

A UNIX rövid története

- A UNIX nem új, de mindig megújul (több, mint 50 éves)
- Bell Laboratories (1968-1974)
Saját célra szoftver fejlesztői környezet. (Denis Richie, Ken Thompson, PDP-7)
- V6, V7 (C nyelv); Egyetemek, kutatóintézetek (sok ötlet, felhasználók igényei szerint, inkompatibilitás).

A UNIX rövid története/2

- két fő irányzat:
 - AT&T SystemV,
 - BSD
- minden nagy gyártó saját implementációval rendelkezett (SVR4, OSF/1, BSD, Linux)
- szabványosítási törekvések (Posix, X/Open portability guide)
- legnépszerűbb PC-n futó változatai: Linux, FreeBSD, SCO, Solaris

Bejelentkezés

- Felhasználó azonosítás grafikus, vagy alfanumerikus felületen keresztül:
 - login
 - password
- Jelszó változtatás: passwd
- Kedvelt ssh kliens a putty
 - fontos a helyes beállítás:
 - keyboard
 - char set (translation)

Bejelentkezés/2

- Bejelentkezés után normál esetben a login v. home katalógusban elindul a parancsértelmező (shell).
- Ez értelmezi a felhasználói parancsokat és indítja a további processzeket (processz = futó program).
- Több shell alakult ki, melyek elsősorban programozói szempontból különböznek.
- A parancsértelmező kezelése kényelmetlen, ha nincs rendesen beállítva a környezet.
- Nagyon fontos a terminál típusának beállítása, annak összhangja a terminál emulátorral. (set term=, TERM=)

A UNIX állományrendszere

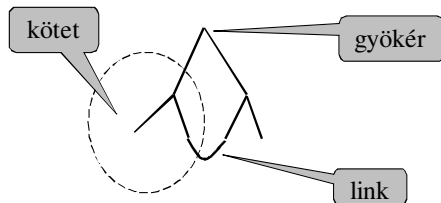
- Az állományrendszer hierarchikus, fa
- Legfontosabb tulajdonságok:
 - egyetlen gyökér (root) van a rendszerben, a kötetek (adathordozók) számától függetlenül
 - Fájlok legfontosabb csoportja:
 - egyszerű (plain) (jele: -)
 - katalógus (directory) (jele: d)
 - periféria (device) (jele: c vagy b)
 - további csoportok:
 - socket (jele: s)
 - named pipe (jele: p)
 - szimbolikus link (jele: l)

A UNIX állományrendszere/2

- Katalógusok, perifériák is fájlként látszanak, általában teljesen azonos módon kezelhetők az egyszerű állományokkal (ugyanazok a rendszerhívások: open, close, read, write, stb.)
- Állományokat sem tartalmuk, sem nevük alapján nem kell megkülönböztetni (azaz: nincs külön szöveg fájl vagy bináris fájl, nem a fájl neve vagy kiterjesztése határozza meg a fájl funkcióját)

A UNIX állományrendszere/3

- A fa struktúrában keresztkapcsolatok (link) hozhatók létre. A link két változata:
 - Hard link
 - Szimbolikus link
- A fájlok elnevezési szabályai rugalmasak

Védelmi rendszer

- Többfelhasználós rendszer, védeni kell:
 - fájlok adatait
 - processzek adatait
- A védelem kiterjed:
 - olvasásra
 - írásra
 - végrehajtásra

Védelmi rendszer/2

- A bejelentkezéskor felhasználó azonosítás történik és meghatározásra kerül az adott felhasználó
 - UID-ja (felhasználó azonosító)
 - GID-je (csoport azonosító)
(A felhasználók csoportokba oszthatók. Egy felhasználó több csoportba is tartozhat)
- A felhasználó által létrehozott minden processz ezt örökli.

Védelmi rendszer/3

- Minden állománynak van:
 - tulajdonosa (rendszerint aki létrehozta)
 - felhasználói csoportja
 - legalább 3x3-as védelmi kódja
- Ez utóbbi megadja, hogy a
 - tulajdonos
 - csoporttárs
 - bárki másmilyen műveletet végezhet az állományon.

Védelmi rendszer/4

- Állományokon végezhető műveletek:
 - olvasás (r)
 - írás (w)
 - végrehajtás/keresés (x)
- Az ls parancs a védelmi kódot betűkkel jeleníti meg pl:
`-rwxr-xr-- 1 joska tanulo ....`

Védelmi rendszer/5

- Védelmi szempontból a katalógusok nem különböznek a fájlaktól. A katalógust egy cédulának kell tekinteni, amire a fájl neve van felírva. Egy fájl védelme nem függ az azt tartalmazó katalógus védelmétől.

Pl:

```
drwxrwxrwx    2    joska    .... munka
|
-r--r--r--    1    joska    .... levelem
```

Védelmi rendszer/6

- Az előzőek alapján a fájl módosításához nem kell írási jog a befogadó katalógusra.

Pl:

```
dr-xr-xr-x      2   joska  . . . . munka
|
-rw-rw-rw-      1   joska  . . . . levelem
```

chmod parancs

chmod okt_szám file1 file2 ...

chmod oug+ -=rwxstougX file ...

Pl:

chmod 640 uborka

chmod -w korte

chmod g+w alma

chmod oug=rw

Fájlkezeléssel kaps. parancsok

– cd (change dir)	katalógus váltás
– pwd (print w. dir.)	munkakatalógus kiírása
– mkdir (make dir.)	katalógus létrehozása
– rmdir (remove dir.)	katalógus törlése
– ls (list)	katalógus lista
– cp (copy)	fájl(ok) másolása
– rm (remove)	fájl(ok) törlése
– mv (move)	fájl(ok) áthelyezése
– ln (link)	fájl hivatkozás készítés
– ln –s	szimbolikus hivatkozás készítése

Fájlkezeléssel kapcs. parancsok/2

- chmod (ch. mode) védelmi kód változtatás
- chown/chgrp tulajdonos megváltoztatás
- mount/umount kötet csatlakoztatás

Sok fájlkezeléssel kapcsolatos parancs `-r` (`-R`) kapcsolóra rekurzív lesz (pl. `cp`)

On-line manual

`man`

`man man`

`man -k`

`man 1 cp`, vagy `man -s 1 cp`

GNU:

`info`

Shell

- Parancsértelmező (shell) értelmezi a felhasználói parancsokat. Ez független attól, hogy grafikus, vagy alfanumerikus felületen dolgozunk.
- Több shell alakult ki, melyek programozói szempontból és a kényelmi szolgáltatásokban különböznek.

Shell legfontosabb tulajdonságai

- Parancsértelmező és programozási nyelv.
- Egyszerűen kialakítható ún. shell szkript vagy parancs fájl, amivel a parancskészlet bővíthető.
- Egyszerű szintaxis a standard input-output átirányítására.
- Csővezeték segítségével komplex feladatok megoldása a meglevő segédprogramokkal.
- Egyénileg konfigurálható, testre szabható.

Shell-ek beállítása

- Több jól definiált ponton speciális parancsszóparancsok futtatására van lehetőség:
 - login
 - start
 - logout
 - távoli vagy nem interaktív

Shell-ek beállítása/2

shell	login	start	logout	rsh, nem interakt.
sh	/etc/profile \$HOME/.profile			
ksh	/etc/profile \$HOME/.profile			
csh	/etc/csh.cshrc /etc/csh.login ~/.cshrc ~/.login	/etc/csh.cshrc ~/.cshrc	/etc/csh.logout ~/.logout	/etc/csh.cshrc ~/.cshrc
tcsh	/etc/csh.cshrc /etc/csh.login ~/.tcshrc ~/.cshrc ~/.login	/etc/csh.cshrc ~/.tcshrc ~/.cshrc	/etc/csh.logout ~/.logout	/etc/csh.cshrc ~/.cshrc
bash	/etc/profile ~/.bash_profile ~/.bash_login ~/.profile	~/.bashrc	~/.bash_logout	\$BASH_ENV ~/.bashrc

Parancsok általános felép.

parancs kapcsolók argumentumok

- Kapcsolók: parancs működését, eredményét módosító paraméterek. Többnyire "-"-szal kezdődnek. (ls -l).
- Általános szabály, hogy ha a fájlnev helyén – áll, akkor az a szabványos be/kimenetet jelöli. (pl: cmp – f1).

Parancs és parancssor

- Egy parancssor több parancsot is tartalmazhat.
 - **prog1 ; prog2**
 - **prog1 || prog2**
 - **prog1 && prog2**
- Sőt egy parancssor több sorból is állhat. (folytatósor)
- Egy parancs is lehet többsoros (pl: for)

Shell I/O átirányítás

- **prog > file**
- **prog >> file**
- **prog < file**
- **prog << VEGE**
ezt a prog megkapja a standard bemenetén a VEGE végjelig. Ez a „here” dokumentum.
VEGE
- **prog1 | prog2**

Shell parancshelyettesítés

- Lehetővé teszi, hogy egy program kimenete a másik program indítási paramétere legyen:

```
prog1 `prog2`  
more `grep -l alma *.txt`
```

Shell állománynév helyettesítés

- FONTOS: állománykezelő szinten nincs kiterjesztés, ezért a . (pont) a név része.
- prog * - tetszőleges számú bármi
- prog ? - 1 db bármi
- prog [abc] - a, vagy b, vagy c
- prog [a-z] - egy az a-z intervallumból
- prog ~/file - home_kat/file
- prog ~user_nev/file - user_home_kat/file

Shell állománynév helyettesítés/2

- Nincs korlátozás a helyettesítő karakterek alkalmazására.
ls A?[0-9]*z
ls ~/A****
- Ha a programra szeretnénk bízni a kezelést, le kell „takarni”.
ls "A**"**

Speciális jelentés megszüntetése

Szinte minden jel speciális:

* ? [] < > | & \$ { } ; () ' " ` \

	'	"	`	\	\$	*
'	t	n	n	n	n	n
"	n	t	i	i	i	n
`	i	i	t	i	i	i

t terminális

n nem értelmeződik speciálisan

i értelmeződik

Reguláris kifejezések

- Szövegfeldolgozás jellemző feladat a programfejlesztői környezetekben.
- A szövegre illeszkedő minta egységes megadására találták ki.
- Segítségével bonyolult minták és illesztési szabályok adhatók meg.
- Sajnos nem teljesen egységes, mert van egy bővített változata is.

Reguláris kifejezések/2

- c önmagát a c karaktert jelenti.
- \c "c", ha c nem számjegy és nem (,), {, }.
- ^ sor elejére illeszt.
- \$ sor végére illeszt.
- . egy db tetsz. kar. (kivéve újsorjel).
- [abc] "a", "b", vagy "c"
- [^abc] bármi ami nem "a", "b", vagy "c"

Reguláris kifejezések/3

r^* r atom nullszor vagy sokszor ismétlődhet
 r_1r_2 r_1 és r_2 atom egymás után illesztendő úgy,
hogy r_1 a lehető leghosszabban illeszkedjék.
 r^+ r atom egyszer vagy sokszor ismétlődhet
 $r^?$ r atom 0-szor vagy 1-szer ismétlődhet
 $r_1|r_2$ r_1 vagy r_2 atom közül csak az egyiknek
kell illeszkednie

Ez utóbbi 3 csak egrep, awk, lex, perl esetében

Reguláris kifejezések/4

$\backslash(r)$ r reguláris kifejezésre később hivatkozni
lehet a $\backslash n$ alakban, ahol n egy számjegy.
 $\backslash n$ hivatkozás az n . $\backslash(r)$ alakú reguláris kif.-re
 $r\{m,n\}$ r atom minimum m -szer, de
maximum n -szer ismétlődhet
 $r\{m\}$ r atom pontosan m -szer ismétlődhet
 $r\{m,\}$ r atom legalább m -szer ismétlődhet

Ezek csak ed, sed és perl esetében.

Reguláris kifejezés példák

- Az **alma** azt jelenti, hogy az alma minta a soron belül bárhol előfordulhat.
- A **^alma** előírja, hogy az alma mintának a sor elején kell előfordulnia.
- A **^[mh]?alma** azt jelenti, hogy sor elején alma vagy malma vagy halma mintának kell előfordulnia.

Reguláris kifejezés példák/2

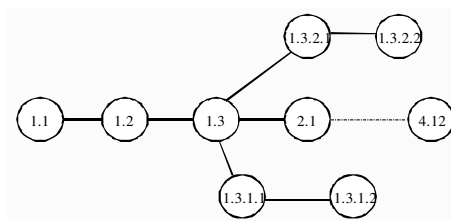
- A `^[^mh]alma` azokra a sorokra illeszkedik, amelyen nem malma, vagy halma sorozattal kezdődnek, de ?alma mintával kezdődnek.
- A `^\([abc]\)\1` azokra a sorokra illeszkedik, amelyek vagy aa, bb vagy cc kezdetűek. (\1 szerepe itt az, hogy az [abc] szabad paraméterek közül az aktuálisan illeszkedőt kijelölje.

Verziókezelő rendszerek

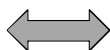
- Együtt kezelik különböző verziókat. Nincs szükség változatos nevű állományokra.
- Vannak operációs rendszerek, melyek ehhez támogatást adnak, de....
- Segítik a verziók adminisztrálását
 - SCCS
 - RCS
 - CVS
 - SVN
 - GIT, HG, GITHUB, GITLAB ...

Verziókezelő rendszerek/2

Jellemző életciklus: R.L.b.l

Távoli tároló:

Lokális másolatok:

